

A TOKAJ--BODROGZUGI TÁJVÉDELMI KÖRZET EDÉNYES FLÓRÁJÁNAK TERMÉSZETVÉDELMI ÉRTÉKELÉSE

ABSTRACT: In the last four years I examined the vascular plants on the SW part of Bodrogek. It is a 200 hectare territory with 415 species. From these species there are 15 stressed protected, endemic and thin natural species.

The essence of the matter is to make two groups of species.

I. The representatives of the original flora live on undisturbed or hardly disturbed places.

II. Species in direct contact with people's activity - on culture area disturbed cultivable land.

I drew up a chart of different species in certain classes by numbers, the percentage distribution.

The characteristic feature for this territory is:

- the natural species
- the number of natural accompanying (K)
- and per chance value.

As the result of study the area can be considered as the habitat of important values with a little confusion.

Az elmúlt négyéves időszakban (1981--82, 1987--88) behatóan tanulmányoztam a Bodrogek DNY-i részének edényes flóráját.

A közel 200 hektáros területen 415 fajt írtam le. Ebből 15 faj kiemelten védett, endemikus, reliktum és számos jelentős, országosan megritkult természetes faj. Ez az edényes flóra a maga változatosságával, gazdagságával alkalmas a térség természetvédelmi szempontú értékelésére.

MÓDSZER

A természetvédelmi kategóriák megválasztásánál felhasználtam Simon T. professzor *Abstracta Botanica* 8:95 -100, 1984. megjelent munkáját. A szisztéma lényege, hogy a fajokat két nagy csoportra osztjuk.

I. csoport: Ezek az eredeti flóra képviselői és a háborítatlan vagy csak alig zavart termőhelyeken élnek.

II. csoport: Az ember tevékenységével közvetlenül kapcsolatos fajok, amelyek kulturterületeken, zavart, degradált termőhelyeken fordulnak elő. Az I. csoportba tartozó természetes fajok 7 alcsoportba oszthatók.

1. A hazánkban kiemelten védett endemikus, szubendemikus, illetve reliktum fajok, amelyek igen ritkák vagy unikálisak, azaz országosan csak néhány vagy egy lelőhellyel rendelkeznek. Jelük: U.

2. Ugyanaz, mint az előző, de elterjedtebb – főleg védett területeink fajai. Jelük: KV.

3. Védett növényfajok, amelyek valamilyen szempontból veszélyeztetettek, amelyek érzékenyek. Jelük: V.

4. Társulásépítő (edifikátor) nagy dominanciájú fajok. Jelük: E.

5. Kísérők, az eredeti társulások természetes fajai. Jelük: K.

6. A természetes (egyéves) pionirok, amelyek irtásokon is az elsők között jelentkeznek. Jelük: TP.

7. A zavarást tűrő természetes fajok, amelyek hagyományos emberi hatásokat (legeltetés, kaszálás stb.) elviselnek. Jelük: TZ.

II. Csoport az emberi tevékenységgel fenntartott növényállományok, kultúrák fajai, gyomjellegű kísérői, a településekhez kapcsolódó fajok és mindezek terjedő, vándorló, esetleg honosodó elemei.

8. Adventív növény, azaz az emberi kultúrával behurcolt vagy a kultúrából kiszabadult fajok. Jelük: A.

9. Termesztett gazdasági és ipari növények, kultúrnövények: Jelük: G.

10. Kozmopolita jellegű gyomok. Jelük: GY.

E 10 csoportba sorolt természetes és "nem természetes" fajok mindegyike viszonylagos pontértéket kap.

Gy=1, G=2, A=4, TZ=8, TP=16, K=32, E=64, V=128, KV=256, U=512

Az értékesebb fajok exponenciális növekedés szerint kapnak magasabb pontszámot.

A faj-természetvédelmi kategória diverzitást a Shannon formulával számítottam ki (Slack 1977):

$$\hat{H} = - \sum \frac{n_i}{N} \ln \frac{n_i}{N}$$

ahol n az i -edik kategórián belüli fajok száma, N az össz fajszám. Az egyenletességet (ekvitabilitás) a diverzitás lehetséges maximumával való osztással kaphatjuk (Pielou 1966):

$$\hat{y} = \frac{\hat{H}}{\ln S}$$

ahol S a kategóriák száma.

EREDMÉNYEK

Az egyes kategóriákra jutó fajok számát, a kategóriák %-os részesedését az össz fajszámtól és a pontértékeket táblázatban foglaltam össze.

Természetvédelmi kategória	Fajszám %	Fajszám	Pontérték
U	1	0,2	512
KV	5	1,2	1280
V	12	2,8	1536
E	48	11,5	3072
K	203	48,9	6496
TP	41	9,8	656
TZ	52	12,5	416
Természetes fajok összesen	362	87,2	13968
A	18	4,4	72
G	21	5,0	42
GY	14	3,6	14
Nem természetes fajok összesen	53	12,7	128
Összes faj	415	100,0	14096

Mint a táblázatból is megállapítható, a területre a természetes fajok túlsúlya jellemző, ezen belül is a természetes kísérők (K) száma, illetve %-os értéke. Az adatok a terület igen jelentős természetvédelmi értékét, kismértékű zavartságát mu-

tatja. A vizsgált terület faj-természetvédelmi kategória diverzitása $H=1,6132$ (természetes alapú logaritmussal számolva).

Az egyenletesség: $J=0,7006$.

A valamikori fajgazdag vízfőrá visszاسzorulásával egyidejűleg sajnos végleg eltűntek: a *Carex Hudsoni*, *Eguisetum heleocharis*, *Manyanthes trifoliata*, *Hottonia palustris* (hargitai 1919) fajai. Ugyancsak hiányoznak a rétekről az *Allium angulosum*, *Orchis maculata*, *Myosorus minimus*, *Polygala comosa*, *Viola pumila* példányai. A homoki legelők flórája egyebek között a *Pulsatilla flavescens* szín-pompás fajával lett szegényebb. A mai is élő ritkaságok közül kiemelném az *Astragalus dasyanthus*-t, bodrogközi termőhelye eddig ismeretlen volt. Korábban Tokaj, Abaújszántó térségből jelezték meglétét. A jelenleg érvényben levő természetvédelmi törvény értelmében védett fajok közül: az *Epipactis palustris*, *Gentiana pneumonanthe*, *Sedum hillebrandtii*, *Iris humilis*, *Thalictrum minus* ssp. *pseudominus*, *Onosma arenaria* és a *Colchicum arenarium* érdemel említést. A tavaszt beharangozó Puslatillák közül már csak a *Pulsatilla grandis*-t és a *P. patens*-t találjuk a vizsgált területen. Cigánd és Ricse térségében még kis szerencsével láthatjuk a *Pulsatilla hungarica* utolsó mohikánjait. Az országosan megritkult *Cicuta virosa*-nak a már az 1950-es évek elejétől is ismert termőhelyein (Bodrogkeresztúr, Sárospatak) kívül újabb állományát sikerült megtalálni, (Zalkod). Meglehetősen nagy azoknak a hazai viszonylatban erősen megritkult fajoknak a száma, amelyek ezidáig nem véd a természetvédelmi törvény (*Sanicula europaea*, *Leucjum aestivus* stb.).

Az 1986-ban létrehozott Tokaj--Bodrogzugi Tájvédelmi Körzet révén remélhetőleg hosszútávú és biztos védelmet élveznek majd e pótolhatatlan botanikai értékek.

IRODALOM

- Bodrogekőzy, Gy. (1982): Zöonologische und ökologische untersuchungen in der gegen von Tokaj. Acta Biol. Szegediensis. 3--23.
- Csapody, I.: (1982): Védett növényeink. Gondolat, Budapest.
- Hargitai, Z.: (1939): A Long-erdő és vegetációja, Tiscia III. 143--149.
- Simon, T.: (1950): Montán elemek az Északi-alföld flórájában és növénytakarójában. Debreceni Egyetem Biol. Int. Évk. 1. 146--147.
- Simon, T.: (1952) Montán elemek az Észak-Alföld flórájában és növénytakarójában II. Ann. biol. Univ. Hung. I. 303--310.
- Simon, T.: (1984): A bugaci bioszféra rezervátum edényes flórájának természetvédelmi értékei. Abstracta botanica, 8: 95--100.
- Soó, R.: (1980): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve VI. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Újvárosi, M. (1940): Növénycönológiai tanulmányok a Tisza mentén. Acta Geobot. Hung. 3. 30--42.
- Pielou, E. C. (1966): Species-diversity and pattern diversity in the study of ecological successiog. I. Theor. biol. 10: 370--383.